

DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA

OGLEDI O TRANSFORMACIJI VRIJEDNOSTI - LJUDSKA PRAVA U VRIJEME PANDEMIJE COVID-19

Jovana Kisin

decembar 2022.

Zaštita kolektivnih prava, kao što su prava na nacionalni i etnički identitet, političko djelovanje u kolektivnom-nacionalnom smjeru, zaštita suverenosti određene teritorije i etno-nacionalne grupe, primarna su u odnosu na zaštitu individualnih ljudskih prava.

Vanredno stanje nam je pokazatelj da, što je država složenija i razjedinjenija, to je reakcija sporija i neadekvatnija, a disfunkcionalan državni aparat ne ide prilog nikome.

Pandemija nam je pokazala da je u borbi protiv bolesti važno da država i građani sarađuju, da budu na istoj strani, a ne da se istovremeno bore i sa pandemijom i među sobom.

Sadržaj

	OGLEDI O TRANSFORMACIJI VRIJEDNOSTI - LJUDSKA PRAVA U VRIJEME PANDEMIJE COVID-19	3
I	LJUDSKA PRAVA U BIH PRIJE PANDEMIJE COVID-19	3
II	PRVITALAS PANDEMIJE, REAKCIJE VLADA	3
III	GRAĐANI U BORBI ZA OSNOVNA LJUDSKA PRAVA	5
IV	ZAKLJUČAK	6

OGLEDI O TRANSFORMACIJI VRIJEDNOSTI - LJUDSKA PRAVA U VRIJEME PANDEMIJE COVID-19

I LJUDSKA PRAVA U BIH PRIJE PANDEMIJE COVID-19

Ako nekoliko decenija unazad ispratimo društvene trendove po pitanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, mogli bi zaključiti da su oni i tokom redovnog stanja i poretka stvari bili poprilično distancirani pa čak i skeptični kada je u pitanju uživanje i zaštita prava koja štiti Ustav Bosne i Hercegovine, potom Evropska konvencija o ljudskim pravima i drugi međunarodni akti ovog tipa. Primjetno je da je zaštita kolektivnih prava, kao što je pravo na nacionalni i etnički identitet, političko djelovanje u kolektivnom-nacionalnom smjeru, zaštita suverenosti određene teritorije i etno-nacionalne grupe, primarna u odnosu na zaštitu individualnih ljudskih prava. Skoro su sve teme ljudsko-pravaškog karaktera završile podijeljenim i suprotstavljenim stavovima i mišljenjima javnog mnijenja. Građani ljudska prava očigledno doživljavaju kao nešto apstraktno, napisano u nekim „stranim“ dokumentima koje je neko poslije rata donio u Bosnu i Hercegovinu kao dio uključivanja u evropske procese, a koji su takođe našim građanima strani i tuđi. Da je kojim slučajem, prije pandemije COVID-19 sprovedena anketa sa pitanjem „koliko ste upoznati sa pravom na slobodu kretanja i javnog okupljanja?“ vjerujem da bi više od polovine građana iskazalo ravnodušnost i nezainteresovanost na datu temu. Međutim, ljudska prava su univerzalna prirodna prava čovjeka, pa činjenica da građani svjesno ne razmišljaju o njima, ne briše podsvjesnu volju da se njima koriste u svakodnevnom životu. Pravo na život, zabrana mučenja, ropstva i prinudnog rada i druga prava su prava koja građani podsvjesno uživaju pa čak i podrazumijevaju, i sve dok se ne desi određena vanredna situacija koja će osnovna ljudska prava ograničiti ili u potpunosti derogirati, građani neće biti svjesni potrebe za njihovom odbranom.

Prije nastupanja vanredne situacije prouzrokovane pandemijom COVID-19 u Bosni i Hercegovini su se odvijali manji ili veći društveni procesi koji su bili u direktnoj vezi sa osnovnim ljudskim pravima. U prvom redu to su protesti neformalnih grupa građana „Pravda za Davida“ u Banjoj Luci i „Pravda za Dženana Memića“ u

Sarajevu, protesti povodom slučaja u Zavodu Pazarić i ostali manji protesti koji su se direktno doticali prava na slobodu mirnog okupljanja, prava na pravično suđenje, na slobodu i sigurnost, na slobodu izražavanja i dr. a na kojim procesima se jasno mogao osjetiti puls bosansko-hercegovačke javnosti i njihovog mišljenja i stavova kada je u pitanju uživanje osnovnih prava zagarantovanih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, Ustavom Bosne i Hercegovine i drugim međunarodnim i nacionalnim aktima. Javno mnijenje je u sklopu tih društvenih procesa poslalo jasnu poruku da postoje dvije nepomirljive građanske strane – liberalna strana koja osnovna ljudska prava stavlja na prvo mjesto i zahtjeva od države da uživanje takvih prava omogući i zaštiti; i druga, konzervativna strana građana koja je dala primat državnoj vlasti i represivnim mjerama te praktikovanje osnovnih ljudskih prava doživjela kao izvjesni negativni trend koji za posljedicu može imati samo opštu nestabilnost. U datom trenutku činilo se kao da su ove dvije struje nepomirljive. A potom se desila pandemija. I, sve je stalo.

II PRVI TALAS PANDEMIJE, REAKCIJE VLADA

U proljeće 2020. godine, Bosna i Hercegovina se suočava sa prvim slučajevima pozitivnim na korona virus i prvim mjerama koje Vlade entiteta sprovode. Bosna i Hercegovina, kao složena država u mnogočemu izražava svoj pozitivni i negativni sukob nadležnosti, pa ni vanredna situacija izazvana pandemijom COVID-19 nije bila izuzetak. Prvo pitanje koje se postavilo Vladama jeste – ko, šta radi? I, ko je za šta nadležan? Ali, kao i uvijek, svako je vukao na svoju stranu, i u tom uobičajnom opštem metežu (ne)nadležnosti Vlade su napravile i prve greške u postupanju. Svakako da je Bosna i Hercegovina kroz svoje entitete već imala donesene zakone za ovakve situacije, ali činjenica je da se oni nisu implementirali u mjeri i na način kako je to zahtjevala novonastala situacija. Posljednji put kada se Zakon o zaštiti i spasavanju stanovništva u vanrednim situacijama primjenjivao bile su poplave iz 2014. godine a kojom prilikom je u oba entiteta

proglašeno vanredno stanje. Ovaj put, uzrok je bio drugačiji pa se uz propise iz oblasti zaštite stanovništva uporedo morao primjenjivati i Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Prve nezakonitosti koje su primjećene u radu novoformiranog Republičkog štaba za vanredne situacije Republike Srpske (u daljem tekstu: Republički štab) jeste nezakonito prisvajanje ovlaštenja svih drugih upravnih organa i resornih ministarstava na šta je stručna javnost apelovala. Umjesto uvažavanja ovih kritika, jer je već u tom trenutku bilo jasno da će se problem nezakonitog postupanja preseliti u ruke sudija ustavnih sudova, Vlada se obrušila na stručnu javnost i donijela Uredbu o izazivanju panike i nereda za vrijeme vanrednog stanja kojom je represivno djelovala na svakog građanina koji je javno iznosio neslaganja sa načinom rada Republičkog štaba.

Problematiku nezakonitog djelovanja Republičkog štaba u prvom redu predstavljale su represivne mjere koje su zadirale u osnovna ljudska prava. Zaključci koje je donosio Republički štab često su u svom dispozitivu sadržavale propisanu sankciju – novčanu kaznu ili neku drugu kaznu predviđenu propisima koji su se dopunski primjenjivali, bez ikakvog zakonskog osnova. Samim tim, već u prvim donesenim mjerama entitetskih Vlada dolazilo je do povrede člana 7. Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama (u daljem tekstu: Evropska konvencija) koja propisuje kažnjavanje isključivo na temelju zakona. Donesena Uredba o izazivanju panike i nereda za vrijeme vanrednog stanja jasno je derogirala slobodu javnog izražavanja iako je samo njeno donošenje predstavljalo kršenje Ustava i zakonskih procedura. Nakon što je provođenje ove Uredbe izazvalo negodovanje građana jer se u praksi zloupotrebjavala i u političke svrhe progonjenjem političkih neistomišljenika, ubrzo je stavljena van snage. Ali svakako ostaje zapamćena kao jedan neuspješni represivni državni alat koji nije imao legitimni cilj suzbijanje širenja pandemija već učutkivanja neistomišljenika. Ovakvim činom, Vlada je pokazala *mala fide* u vršenju svojih ustavnih i zakonitih dužnosti i samog ophođenja prema svojim građanima.

Pored nezakonitog djelovanja entitetskih Vlada, u njihovom djelovanju posebno je primjećen nizak stepen tolerancije i poštovanja osnovnih ljudskih prava. Ovakvo zapažanje je zaključak koji se nameće sam po sebi nakon donošenja niza ekspresnih odluka kojim je uveden tzv. „policijski čas“ odnosno zabrana kretanja građana, zabrana javnog okupljanja građana, potpuna zabrana kretanja u vrijeme vaskršnjih i prvomajskih praznika 2020. godine, zabrana javnog izražavanja, ad hoc kažnjavanja itd. U tom trenutku nametnulo se pitanje, da li država pri donošenju odluka radi zaštite stanovništva od zaraznih bolesti uopšte razmatra

razmjere uticaja takvih odluka na osnovna ljudska prava i bazično svakodnevno funkcionisanje i da li donesenim mjerama uopšte postiže ciljani efekat? Svjedočili smo brojnim primjerima gdje su određeni građani gubili živote zbog gladi, nemoći, nemogućnosti liječenja drugih bolesti, jer sistem osnovne zaštite nije funkcionisao zbog donesenih mjera. Postavilo se veliko pitanje da li su mjere opravdane, svrsishodne i proporcionalne kršenju većine osnovnih ljudskih prava u odnosu na dobro koje pokušavaju zaštititi?

Ovo pitanje je posebno bilo izraženo za vrijeme prvog pandemijskog talasa kada su mjere zabrane bile opšte, represivne i bez unaprijed označenog vremenskog trajanja. Potpuna zabrana kretanja stanovništva u proljeće 2020. godine dovela je do velikih gužvi u trgovinama pri nabavci osnovnih životnih namirnica, do kojih gužvi ne bi ni došlo da ova mjera nije donesena te je posebno negativno uticalo na psihičko zdravlje stanovništva. Apsolutna zabrana kretanja bila je krajnje suvišna jer su već na snazi bile zabrane okupljanja više od tri lica a bio je uveden i policijski čas. Ova mjera je ostala zapamćena kao drastična i neproporcionalna cilju koji treba da se postigne. Svrsishodnost i zakonitost mjere uvođenja „policijskog časa“ tj. zabrane kretanja u određeno doba dana takođe je bila upitna jer se kažnjavala bez ikakvog prethodnog upozorenja a stupala je na snagu danom donošenja pa građani nisu imali vremena da organizuju odlazak na posao ili druge obaveze u sklopu novopropisanih granica kretanja. Mjere su primjenjivane kranje represivno, građani su dobijali prekršajne naloge ukoliko autobus koji ih sa posla vozi kući zakasni i uđe u „policijski čas“. Preplašeni od opasnosti koje nova zarazna bolest sa sobom nosi, sami zatvoreni u svojim domovima, nedovoljno edukavani i informisani o svim mjerama kojima je država sve što život čini stavila na čekanje, dovela je da opšteg nezadovoljstva.

Nepovjerenje i nepoštovanje koje je nastalo između građana i vlasti isključivo je rezultat prekomjerne primjene represije sa nedovoljno preporuka, edukativnih sadržaja i obavještenja. Republički štab je svakodnevno donosio zaključke koji su stupali na snagu danom donošenja, i objavljivali ih u službenim glasnicima kojima se moglo pristupiti samo uz prethodnu pretplatu. Dakle, odluke koje su se ticale osnovnih ljudskih prava i pravila ponašanja pod prijetnjom kazni nisu bile dovoljno transparentne i dostupne građanima. Činjenica da su vlasti uglavnom pribjegavale zabranama a ne preporukama slala je poruku građanima kako ih vlast i država doživljavaju, a očigledno ih je smatrala neodgovornim i nedisciplinovanima čim je pribjegavala opštim zabranama bez pokušaja bilo

kakvih blažih mjera. Konstantna represija bez ikakvog objašnjenja, u trenutku kad Bosna i Hercegovina nije imala ozbiljnu niti tešku epidemiološku situaciju, dovela je do revolta i među najposlušnijima. Možda je ovo bio prvi i jedini momenat da su građani u potpunosti bili ujedinjeni po pitanju primjene prekomjerne represije od strane države. Građani su shvatili da država koristi represiju da dijelom prikrije sopstvenu nemoć za ublažavanje pandemije adekvatnom zdravstvenom zaštitom kao i nedostatak stručnjaka koji će ponijeti teret javnog nastupa i težinu situacije podijeliti direktno sa građanima. Novi talas nezadovoljstva buknuo je kada su u javnosti osvanuli video snimci tzv „korona derneka“ a potom i otkrivenih koruptivnih radnji pri nabavci respiratora, maski i drugih sredstava zaštite, pokretne bolnice itd. Činjenica da se neko provodi, da uživa sve blagodeti slobodnog života koje su svima bile oduzete, da se neko okoristio dok su mnogi ležali u bolničkim hodnicima, gubili živote izazvao je gnijev među građanima. Bilo je jasno, više nego ikada, da ne postoji građanska ravnopravnost, jednakost pred zakonom i da su vladavina prava i osnovna ljudska prava samo razbacana slova na papiru. Ali po prvi put, građani su bili ujedinjeni u namjeri da svoja prava zatraže i zaštite.

III GRAĐANI U BORBI ZA OSNOVNA LJUDSKA PRAVA

Brojne nevladine organizacije, društveni aktivisti, borci za ljudska prava neumorno su apelovali na Vlade da borbu protiv COVID-19 pandemije vode zakonitim putem, proporcionalnim derogiranjem Evropske konvencije i bez derogiranja člana 7. što je uostalom i zabranjeno samom Evropskom konvencijom. Istovremeno, mnogi su već tada slali inicijative i apelacije entitetskim ustavnim sudovima i Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, te neumorno radili na informisanju građana o njihovim osnovnim pravima – utvrđivanje postojanja prekršajne/krivične odgovornosti pred sudom, podnošenja pravnih lijekova itd. Kao što svaki trud urodi plodom, tako su tokom 2020. i 2021. godine mnogi sudovi bili prinuđeni da prošire svoja odjeljenja za prekršaje zbog rekordnih zahtjeva građana da o izdatim prekršajnim nalogima odlučuje sud. U procesu preispitivanja zakonitosti donesenih mjera pred redovnim sudovima, u prekršajnim postupcima, u kojima se visoki procenat okončao oslobađajućim rješenjima, dat je konačan pečat i zaključak o zakonitosti rada Republičkog štaba – bio je nezakonit,

izišao je iz svojih nadležnosti i neosnovano kažnjavao građane. Vlada nikada zvanično nije priznala učinjene greške, nije se izvinula građanima a tadašnji predsjednik Vlade i predsjednik Republičkog štaba nagrađen je novim mandatom. Međutim, u svjetlu razvoja svijesti o ljudskim pravima, brojni sudski procesi koji su se odvijali pred prekršajnim odjeljenjima redovnih sudova, svojevrsna su potvrda da građanin može pobjediti državu. Samo se treba usuditi. Iako na teškom primjeru, lekcija koja je naučena ostaje nam kao podsjetnik za sljedeće izazove ukoliko država ponovo pribjegne neosnovanoj i nezakonitoj represiji.

U međuvremenu, ustavni sudovi su dali svoj konačan sud kada je u pitanju stanje ljudskih prava u doba pandemijskih zabrana i ograničavanja. U sve i jednoj odluci, Ustavni sud Bosne i Hercegovine naglasio je da vanredno stanje samo po sebi podrazumijeva suzpenziju određenih ljudskih prava, a radi zaštite onog neprikosnovenog ljudskog prava – prava na život. U stanju proglašene pandemije, pasivno držanje države, odnosno propuštanje države da donese određene mjere zaštite bilo bi suprotno zaštiti ljudskih prava. Uzevši u obzir obavezu države da aktivno štiti stanovništvo od zarazne bolesti, sasvim je očekivano da je država morala donijeti određene mjere radi suzbijanja epidemije. Međutim, od ključne je važnosti da su takve mjere i odluke zakonite, legitimne i proporcionalne:

„Ustavni sud, prije svega, ističe da je općenito sistem zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, uključujući i COVID-19, velik i težak izazov za vlasti u svim državama. Stoga je jasno i da mjere koje se u takvoj situaciji nalažu nesumnjivo ograničavaju niz konvencijskih, odnosno ustavnih prava. Evropska konvencija i Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) ne zabranjuju a priori uvođenje takvih mjera. Naprotiv, pozitivne obaveze koje nalaže Evropska konvencija kako bi se ostvario legitiman cilj zaštite zdravlja ljudi zahtijevaju od država članica aktivnu brigu i pravovremenu reakciju. Stoga bi se nepreduzimanje mjera, kao i njihovo nepravovremeno preduzimanje moglo smatrati povredom pozitivnih obaveza države (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 1217/20 od 22. aprila 2020. godine, stav 36, dostupna na www.ustavnisud.ba).“¹

Dakle, Ustavni sud je cijenio član 15. Evropske konvencije o ljudskim pravima, kojim je propisano da se u slučaju rata ili druge javne opasnosti mogu derogirati određeni članovi Konvencije, ali je dao i vrlo jasnu instrukciju na koji način to Vlade mogu učiniti a da ne

¹ Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj: AP-1239/21

krše osnovna ljudska prava na način kako su to činile prethodnim djelovanjem a posebno je istakao potrebu kontrole Republičkog štaba od strane zakonodavne vlasti i najviše izvršne vlasti, ukoliko isti svojim odlukama zadire u osnovna prava zagarantovana Ustavom i Evropskom konvencijom.

„Dakle, radi se o jednom reduciranom segmentu izvršne vlasti čije je djelovanje u osnovi po svojoj prirodi privremenog karaktera. Osim toga, iz sadržaja Odluke o proglašenju vanredne situacije za teritoriju Republike Srpske od 16. marta 2020. godine proizlazi da je Vlada RS na općenit način proglasila vanrednu situaciju bez preciziranja ovlasti i obaveza Republičkog štaba za vanredne situacije u vezi s tim. Prema ocjeni Ustavnog suda, takav pravni okvir djelovanja Republičkog štaba za vanredne situacije je postavljen na preširok način i bez adekvatne kontrole, odnosno učestća kako najviše izvršne vlasti tako i zakonodavne vlasti, a što je za posljedicu imalo donošenje (vanredne) mjere (obaveze nošenja zaštitne maske) kojom se cjelokupnom stanovništvu entiteta Republika Srpska (temporalno) zadire u osnovna ljudska prava.“

Kada je u pitanju ocjena ustavnosti i zakonitosti rada Republičkog štaba za vanredne situacije, Ustavni sud Republike Srpske je skoro u svim svojim odlukama zaključio da doneseni zaključci nisu bili u saglasnosti sa Ustavom Republike Srpske u vrijeme donošenja, dok je za naredbe Kriznog štaba Federalnog ministarstva zdravstva i kantonalnih ministarstava odluke o neustavnosti mahom donosio i potvrđivao Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrđujući kršenje prava na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije i prava na slobodu kretanja iz člana člana II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju. Sve pomenute inicijative i apelacije upućene entitetskim ustavnim sudovima i Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine podnijeli su građani Bosne i Hercegovine. U istrajnoj borbi za osnovna ljudska prava pred redovnim sudovima i ustavnim sudovima građani su pokazali da su spremni da se zauzmu za sebe i da zaštite svoja prava, i pokazali su sposobnost da i pred institucijom države mogu pobjediti državu ukoliko su u pravu. Mnogobrojne odluke ustavnih sudova kojim je utvrđena povreda osnovnih ljudskih prava jasan su dokaz i pokazatelj da je država postupala krajnje represivno a da su se građani uspješno takvoj vlasti suprotstavili. U njima nisu samo utvrđene povrede Ustava i Evropske konvencije, u njima je vraćena nada običnom čovjeku da je moguće izvojevati vladavinu prava koliko god bio privremeno obespravljen.

IV ZAKLJUČAK

Pandemijsko stanje ljudskih prava svakako je bio svojevrsan ispit i za državu i za njene građane. Naučila nas je kako se izboriti sa iznenadnom opasnošću koja je na trenutak zaustavila sve ono što smo do tada smatrali nezaustavljivim. Pandemija je transformisala i državni aparat i građane. Državni aparat na način da je omogućila izvršnoj vlasti ogromnu represiju bez ikakve kontrole zakonodavnog tijela a što je i sam koncept predstavničke demokratije dovelo u pitanje, da bi potom transformisala pasivnog građanina da aktivno traži svoja prava kako bi upravo ti isti građani kroz djelotvorna pravna sredstva vratili posrnuli državni aparat u pravne okvire.

Takođe, vanredno stanje nam je pokazatelj da što je država složenija i razjedinjenija, to je reakcija sporija i neadekvatnija, a disfunkcionalan državni aparat ne ide prilog nikome. Država je svakako u obavezi da prevashodno obavještava, edukuje, daje preporuke, upozorava pa tek onda da kažnjava svoje građane. U svom djelovanju, Vlast ne smije da izuzme Ustav i zakone, da izlazi iz okvira svojih nadležnosti, blagovremenosti pa i legitimnosti, da u hitnim i važnim situacijama zaboravi na načelo transparentnog djelovanja i prethodnog obavještavanja građana o preduzetim mjerama, te ne smije izostaviti načelo proporcionalnosti odnosno primjeni blaže mjere prije donošenja odluke o težoj. Pandemija nam je pokazala da je u borbi protiv bolesti važno da država i građani sarađuju, da budu na istoj strani, a ne da se istovremeno bore i sa pandemijom i među sobom. Dobre strane pandemijskog perioda jesu svakako ujedinjenje građana i odlučno zahtjevanje zaštite osnovnih ljudskih prava te nepristajanje na sve ono što Vlade smatraju adekvatnim kao i pozitivne odluke ustavnih sudova kao najviših instanci i vrhovnih tumača svih propisa u kojima je jasno zauzet stav da ukoliko država ide za tim da ukine ili ograniči određena ljudska prava, da je to jedino moguće na zakonit način, uz primjenu načela legitimnosti i proporcionalnosti.

O AUTORU

Jovana Kisin, advokatica iz Banjaluke. Završila je Fakultet pravnih nauka 2011. godine u Banjaluci. Sudjeluje na seminarima i drugim stručnim usavršavanjima o aktuelnim pravnim temama sa posebnim osvrtom na jačanje institucionalne zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda kao što su pravo na javno okupljanje, sloboda javnog izražavanja, zaštita od proizvoljne primjene zakona, te je na nekima od njih učestvovala i kao predavač. Istaknuti društveni aktivista za zaštitu ljudskih prava na lokalnom nivou sa mnogim uspješnim sudskim postupcima u oblastima diskriminacije, sistemskog zastrašivanja, korupcije, zaštite životne sredine i zaštite životinja. Pored aktivnog bavljenja advokaturom, objavila je više stručnih članaka i naučnih radova u oblasti građanskog prava i zaštite osnovnih ljudskih prava. Učestovala u mnogim projektima nevladinih organizacija u cilju pravnog normiranja i donošenja boljih zakonskih rješenja iz oblasti efikasnosti i transparentnosti rada javne uprave, smanjenja korupcije te u raznim projektima iz oblasti zaštite životne sredine i zaštite i poboljšanja prava životinja.

IMPRESUM

Friedrich-Ebert-Stiftung - Kancelarija Sarajevo
Kupreška 20, 71 000 Sarajevo

Za izdavača: Dr. Peter Hurrelbrink - Direktor, FES BiH

Tel.: +387 33 720 010

www.fes.ba

DTP: Aleksandar Aničić

ISBN 978-9926-482-80-0

Sva prava pridržana od strane Friedrich-Ebert-Stiftung BiH.

Stavovi i mišljenja izneseni u ovoj publikaciji su autorski i ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja izdavača. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u ovoj publikaciji. Komercijalna upotreba izdanja nije dozvoljena bez pismene saglasnosti Fondacije.

